

## ਵਾਰਾਣਸੀ ਦੀਆਂ ਛੋਟੇਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ:-

1. 1-A. “ਸਦਗੁਰੂ ਕਬੀਰ ਪ੍ਰਾਕਟੂ ਧਾਮ”, ਲਹਰਤਾਰਾ ਦਾ ਮੁਖ ਦੁਆਰ।
2. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਮੰਦਿਰ-ਨੁਮਾ ਸਮਾਰਕ ਦਾ ਮੁਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਮਸਕੀਨ ਮੁਖੀਆ ਸ੍ਰੀ ਹਰਨਾਰਾਯਣ ਦਾਸ, ਵਿਚਕਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਸੁਸਿਖਸ਼ਤ ਸਾਦਤਾ ਜਿਹਾ ਇਨਚਾਰਜ ਸ੍ਰੀ ਰੋਹਤਿ ਦਾਸ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਸਫੇਦ ਦਾੜੀ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਸ਼ੁੱਧਾਲੂ ਹੈ।
3. ‘ਸਦਗੁਰੂ ਕਬੀਰ ਪ੍ਰਾਕਟੂ ਧਾਮ, ਲਹਰਤਾਰਾ’ ਸਮਾਰਕ।
4. ਉਕਤ.....। 4-A ਤੇ 4-B. ਵੀਰਾਨ ਪਿਆ ਸੁੱਕਾ ਲਹਰਤਾਰਾ ਤਾਲਾਬ; ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸੰਘਣੀ ਵੱਸੋਂ।
5. ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਗਤ-ਹਾਲ ਦਾ ਛੋਟੇ।
6. 6-A. ਪੰਗਤ ਵਿੱਚ ਲੰਗਰ ਖਾਂਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ। ਛੋਟੇ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਸੱਜਣ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹਰਿਨਾਰਾਯਣ ਦਾਸ ਹੈ!
7. ਆਸ਼੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ।
8. 8-A. ‘ਸਿੱਧਪੀਠ ਕਬੀਰ ਚੌਰਾ ਮਠ’ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਤੰਗ ਗਲੀ, ਅਤੇ ਮੁਖ ਦੁਆਰ।
9. 9-A, 9-B. ਕਬੀਰ ਚੌਰਾ ਵਿਖੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਭਵਨ-ਸਮੂਹ (complex) ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।
10. ਭਵਨ-ਸਮੂਹ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚਕਾਰ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਮੰਦਿਰ।
11. ਮੰਦਿਰ ਦੁਆਲੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਿਰਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ।
12. ਬਾਣੀਕਾਰ ਸੈਣ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ।
13. ਇਕ ਕਿਰਤੀ ਸਤਿਸੰਗੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ।
14. ਸਤਿਸੰਗੀ ਪੇਂਜੇ ਦੀ ਮੂਰਤੀ।
15. ਬਾਣੀਕਾਰ ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਮੂਰਤੀ।
16. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਤਸੰਗੀ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਕੁਮ੍ਹਾਰ) ਸੰਤ ਗੋਰਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ।
17. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਘਰ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹ ਦਾ ਦਵਾਰ।
18. 18-A. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ (ਨੀਮਾ ਤੇ ਨੀਰੂ) ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ।
19. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਖੂਹੀ; ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਅੰਦਰ ਨਵੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਅਸਤਰ ਲਗਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।
20. ਆਮੀ ਨਦੀ ਉੱਤੇ ਸਥਿਤ “ਸਤਯ ਕਬੀਰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਧਾਮ” ਕਬੀਰ ਚੌਰਾ, ਮਗਹਰ. ਜਿੱਥੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
21. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਘਾਟ ਉੱਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੁੰਦਰ ਸਮਾਰਕ।
22. ਹਿੰਦੂ ਸ਼ੁੱਧਾਲੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ “ਸੰਤ ਕਬੀਰ ਸਮਾਧੀ”।
23. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਕਬਰ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਬਣਿਆ ਮਕਬਰਾ।
24. 24-A. ਮੁਖਮਾਰਗ ਉੱਤੇ ਏਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ “ਧੁੰਨੀ- ਮੰਦਿਰ” ਜਿੱਥੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੇ ਹਮਜ਼ੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਤਸੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੀ ਇਸੇ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਮਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ।
25. ਸਤਸੰਗ ਭਵਨ ਲਾਗੇ ਸਥਿਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਖੂਹੀ।

26. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੁੰਦਰ ਰਮਣੀਕ ਬਾਗ। 26-A & B. ਬਾਗ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਹ ਗੁਫਾ ਜਿੱਥੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਯਾਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਫੇਦ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਡਾ: ਹਰਿਸ਼ਰਨ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਹੈ।
27. 27-A. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਅਨਾਥ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਕੁੱਝ ਬੱਚੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਲਕ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ। ਵਿਚਾਲੇ ਸਫੇਦ ਪਰਨੇ ਵਾਲਾ ਸਥਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੈ।
28. 'ਸਦਗੁਰੂ ਕਬੀਰ ਅੰਨ ਖੇਤ੍ਰ ਸੇਵਾ' (ਲੰਗਰ)।
29. 29-A. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਅਤੇ ਮਕਬਰੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਰਮਣੀਕ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁੱਤ।
30. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ "ਧੁੰਨੀ-ਮੰਦਿਰ" ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਕਿਸੇ 'ਜਥੇਦਾਰ' ਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਵਿਸ਼ਾਲ 'ਗੁਰੂਦਵਾਰਾ'।
31. 'ਗੁਰੂਦਵਾਰੇ' ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਸਾਈਨ (sign)। ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਪਾਠਕ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲੈਣ!
32. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਣਿਤ ਇੱਕ ਚਿਤ੍ਰ। ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਡਾਕ-ਟਿਕਟ ਉੱਤੇ ਵੀ ਇਹੋ ਚਿਤ੍ਰ ਸੀ।
33. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਜੋ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਹੈ।
34. ਕਬੀਰ-ਪੰਥੀਆਂ ਦੀ ਆਦਰਸ਼ ਤੁਕ ਜਿਸ ਦਾ ਉਹ ਸਿਰਤਤਾ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਤੁਕ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਮੂਲ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ!



































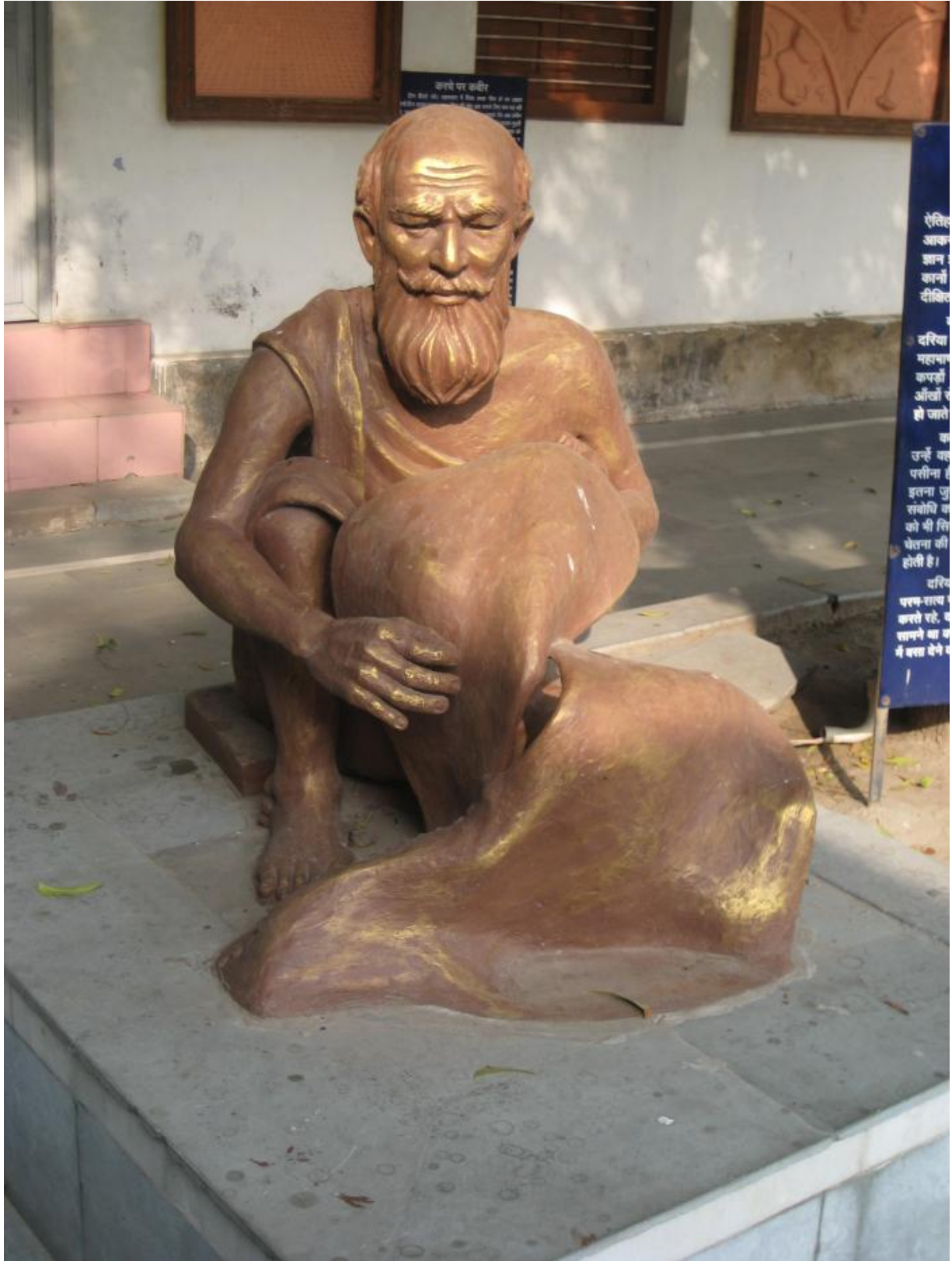












कर्म पर कबीर  
The Great Soul, Kabir, is a Hindu mystic who lived in the 15th century. He is known for his teachings on the equality of all people and his rejection of caste distinctions. His teachings are central to the Sikh faith.

ऐतिहासिक  
आकाश  
ज्ञान  
कर्मों  
दीक्षित  
दरिया  
महाभारत  
कपड़ों  
औलों  
हो जाते  
उन्हें  
पत्नीना  
इतना  
सबोधि  
को भी  
धेतना  
होती है।  
दरिया  
परम-राज्य  
करते रहे,  
सामने  
नै बराब देने













कबीर साहब का लालन-पालन स्थल  
एवं  
उनके माता-पिता नीरु नीमा की समाधियां

















## सत्य कबीर

यह स<sup>गुरु</sup> कबीर साहब का धुनी-मन्दिर  
आचार्य गुरुप्रसाद साहब के शिष्य महन्त  
कौलेश्वर दास जी तथा साधु द्वारिका दास  
जी तथा सम्पत दास जी (मो० पाली)  
सन् १९३८ ई० में बनवाया <sup>तथा सेवक सती</sup> लागत ७५०/-



उद्यान एवं साध प्रसंस्करण विभाग - उत्तर प्रदेश  
राजकीय  
संत कबीर उद्यान मगहर  
जनपद - संत कबीर नगर



















ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥



ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ ਸੰਤ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਮਗਹਰ ਜਿਲਾ ਗੋਰਖਪੁਰ (ਯੂ.ਪੀ.)



